

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ
2014 - 2020

„Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони: Европа инвестира в селските райони“

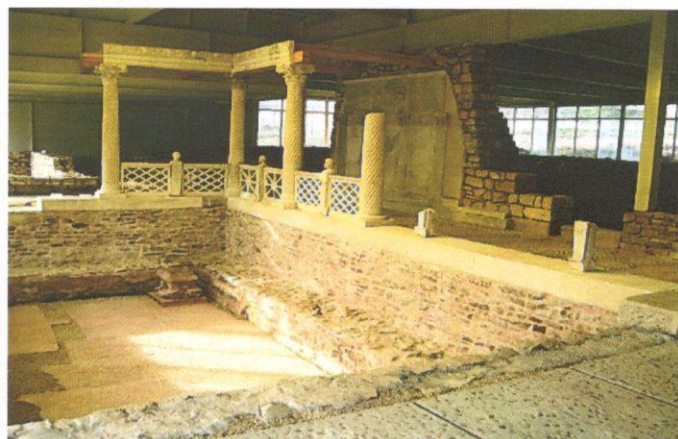
СНЦ „МЕСТНА ИНИЦИАТИВНА ГРУПА - ЛЮБИМЕЦ - ИВАЙЛОВГРАД“

АНАЛИЗ

„Възможности за развитието на селски и друг алтернативен туризъм на територията на МИГ-Любимец – Ивайловград“

Art Senses

Секторен анализ

„Възможности за развитието на селски и друг алтернативен туризъм на територията на МИГ – Любимец - Ивайловград“

СЪДЪРЖАНИЕ:

<i>Въведение</i>	3
<i>Алтернативен туризъм – обща характеристика и видове</i>	4
<i>Селски туризъм</i>	5
<i>Екотуризм</i>	5
<i>Културен, исторически и опознавателен туризъм</i>	6
<i>Винен туризъм</i>	6
<i>Приключенски туризъм</i>	6
<i>Туристически район „МИГ – Любимец – Ивайловград”</i>	7
<i>Природни дадености на територията</i>	7
<i>Култура, история и социална среда</i>	9
<i>Условия за спорт и рекреация</i>	16
<i>Транспортна достъпност и условия за настаняване</i>	17
<i>Съществуващи туристически дейности на територията на МИГ</i>	18
<i>SWOT – анализ</i>	19
<i>Заключение</i>	21
<i>Използвана литература и източници на информация</i>	22

ВЪВЕДЕНИЕ

Съгласно Националната стратегия за развитието на туризма в България за периода 2014-2030г. „Страната ни предоставя уникални възможности за практикуване на различни видове туризъм Въпреки това, все още не може да се каже, че потенциалът на страната е използван по възможно най-рационалния начин”.

Целта на настоящата разработка е да разкрие неизползвани до сега възможности, да конкретизира състоянието и перспективите за развитие на селския туризъм и другите форми на алтернативен туризъм на територията на „Местна инициативна група – Любимец – Ивайловград”. Актуалността на темата се свързва с необходимостта от обособяване на продукт „селски туризъм” в по-малки и неизвестни райони, с цел тяхното икономическо развитие от една страна, а от друга – да се даде възможност за почивка и на хора с по-ниски доходи. Основното са алтернативната среда и пространството, което селския туризъм предлага. Разработката следва да бъде реалистична. Затова анализът на възможности за развитието на селски и друг алтернативен туризъм на територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград” е направен на база задълбочено проучване на характеристиките и специфичните дадености на територията, които доказват, че е налице потенциал за развитието на този тип туризъм. Представени са особеностите на селския туризъм, като специфичен вид алтернативен туризъм, който се извършва в типична, характерна за региона селска среда, която предлага възможността на посетителите да се запознаят с начина на живот на село, селскостопанските дейности, околната среда и местната традиция при използването на наличните природни и антропогенни туристически ресурси. Изяснени са основните характеристики и на другите форми на алтернативния туризъм, развиващи се у нас, като са посочени предпоставки за развитието им – природни, културни, исторически и географски ресурси, с които територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград” разполага.

В развитието на туристическата индустрия през последните години се наблюдава една нова концепция за устойчиво развитие на туризма. Туризмът се влияе от промените в нагласите и ценностите на хората - от една страна са повишеното екологично съзнание, стремежът за връщане „назад към природата”, търсенето на неувредени от индустриализацията места, новото осмисляне на природните и културните ценности, а от друга страна – желанието за по-индивидуализиран туристически продукт, съобразен с конкретните интереси, не толкова стандартен и с възможност за свободно планиране. Масовия туризъм не е в състояние да отговори на тези очаквания. Това налага необходимостта от търсене и предлагане на алтернативни специализирани форми на туризъм. В регионален аспект туризмът се развива в съответствие с природните дадености, културата, бита и уменията на населението, както и с неговата икономическа нагласа за управление на ресурса, с който разполага. Основно предимство на българската туристическа индустрия е разнообразието на тези дадености, концентрирани върху сравнително малка територия, което позволява доброто съчетаване на отделните видове туризъм. Новите тенденции в туристическото търсене, насочени към търсене не само „отдых и промяна”, но и духовна храна и нови преживявания провокират появата и развитието на алтернативните форми на туризъм, в т. ч. и селския туризъм. В много случаи алтернативните форми на туризъм и конкретно селският туризъм се зараждат като по-евтина алтернатива на масовия туризъм.

За разкриване на туристическия потенциал и възможностите за развитие на селски и друг алтернативен туризъм на територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград“ са изследвани и анализирани следните основни фактора с пряко влияние върху развитието на туризма:

- ✓ Природните дадености на територията;
- ✓ Култура, история и социална среда;
- ✓ Условия за спорт и рекреация;
- ✓ Транспортна достъпност и условия за настаняване;
- ✓ Съществуващи туристически дейности на територията.

Основните методи, използвани при изготвянето на настоящия анализ са:

1. Проучване и събиране на данни и информация.
2. Подробно и изчерпателно изследване на събраната информация за нуждите и целта на настоящия анализ.
3. Сравнение и разкриване на връзка между данните и информацията с цел формиране на обща картина/характеристика на територията на МИГ.
4. Обобщаване на резултатите и извеждането на тенденции и изводи, които да бъдат използвани в последствие при идентифицирането на проектни предложения към стратегията за ВОМР на МИГ.

АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ - ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ВИДОВЕ

Българската асоциация за алтернативен туризъм (БААТ) дава следната дефиниция, за това какво представлява алтернативния туризъм: *„Алтернативните форми на туризъм обединяват туристически пакети или отделни туристически услуги, които се определят като алтернатива на масовия туристически продукт по начин на предлагане, протичане и ангажирания човешкия ресурс. Такива са: селски, екологичен, планински, приключенски (преходи с колело, на кон, със ски и снегоходки, спускане с лодки, гмуркане, проникване в неосветени пещери, преминаване на алпийски маршрути с водач), тематичен - свързан с културно-историческото наследство, туризъм свързан с езотеричното, религията, виното, традиционната кухня, етнографията и традиционната музика и занаяти”*.

Така формулираната дефиниция, определя следните основните характеристики на алтернативния туризъм:

✓ Дребномащабен с контролирано и регулирано развитие. Алтернативния туризъм интересува индивидуално пътуващите и организирани в малки и средно-големи групи хора (8-15 души). Основните участници са собственици на семейни хотели, къщи и стаи за гости, хижи, манастири, планински водачи и коняри, производители на оригинални занаятчийски продукти и др.

✓ Голямо разнообразие от дейности на индивидуална или независима база. Програмите включват разнообразни дейности, основно в планинските и селските райони, които са насочени към изграждане, обучение и усъвършенстване на участниците.

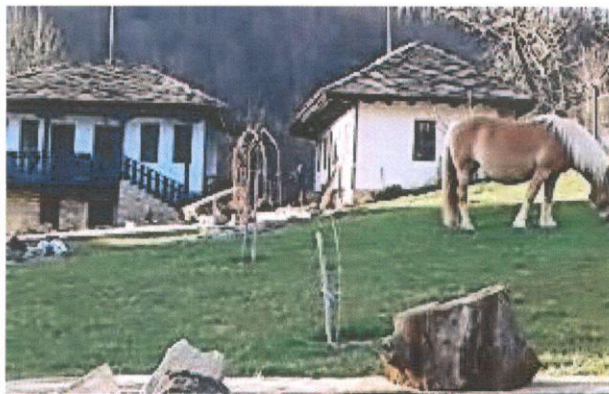
✓ Получаване на опит за местното културно наследство и съхраняване на традиционните ценности. Алтернативния туризъм е носител на нови послания и надежди в общественото пространство и на нови идеи за утвърждаване на устойчиви модели за местно и регионално развитие, и издига в приоритет отношението към природата, традициите и интересите на местните общности.

Алтернативния туризъм е своеобразен опит за създаване на нови възможности за местно социално-икономическо развитие, с повече действащи лица. Това определя и различните видове на алтернативния туризъм.

Красиви пейзажи, панорамни гледки, гори и открити пасища, ниви и зеленчукови градини. Грозде, вино, сусамов тахан, бадеми, разнообразни по население села с чиста природа и чисти хора, полу- или изцяло изчезнали села, уникално разнообразие от интересна архитектура, източно родопски безкраен пейзаж от ридове и хълмове, дъбови гори, реки и примамливия язовир Ивайловград, са дадености на територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград” за развитието на алтернативния туризъм.

Селски туризъм

Селския туризъм е разновидност на алтернативния туризъм. Осъществява се в съхранена или възстановена куртурна и архитектурна среда, кухня и традиции; към него се отнася аграрния туризъм, наречен още фермерски и ранчо туризъм. Селския туризъм се характеризира с престой в селска среда (къща или устроен в близост къмпинг, друга настанителна база), контакт с домакините, достъп до стопанството. Той може да се яви и като преминаващ, т.е. престой в рамките на обиколен тур или като уикенд или дори една седмица престой. И в двата случая туристите очакват да се включат в ежедневието на домакинството: беритба на плодове и зеленчуци, билки, приготвяне на традиционни ястия, включване в обичаите и празниците на района, наблюдение или обучение в местните занаяти, фолклорни и земеделски традиции. Тези дейности обикновено се допълват с различни видове активен или културен туризъм (пешеходен, планинско колело, езда, посещение на манастири, музеи, археологически и други забележителности, училище по занаяти) и най-често е смесица от всичко това.

Екотуризм

Екотуризма е форма на природосъобразно пътуване и посещение на сравнително запазени природни местности. Това е туризъм в слабо засегнати от човека места, който трябва да допринесе за защита на природата и благосъстоянието на местното население. Характеризира се като пътуване, съдържащо образователен елемент и интерпретация на природното и културно-историческо наследство, с цел защита на биоразнообразието и природните комплекси като цяло и подпомагане на местните предприемачески инициативи. Екотуризма е за хора, които очакват да наблюдават интересни растителни и/или животински видове или да имат други вълнуващи преживявания сред красива природна среда, без предварително да притежават специфични познания или умения. Един от основните елементи на екотуризма са екопътеките, чрез които се реализират специализирани екотурове.

Културен, исторически и опознавателен туризъм

Културния туризъм е алтернатива за хора с интереси към история и култура. Ресурсите за развитие на културния туризъм включват археологически, архитектурни, етноложки, религиозни обекти, исторически забележителности, както и културни институции – музеи, галерии, читалища и културни събития от различно естество, свързани с нематериалната култура, както и „творчески“ туризъм, в който туристите създават култура. Съхранено етнографско наследство; Богат културен календар, занаяти, фестивална и празнична традиция, древни традиции и обичаи, които се практикуват и до днес, форми на различни традиционни и съвременни културни събития, свързани с нематериалното наследство и съвременната култура. Културния туризъм е универсален и подходящ за комбиниране с други видове туризъм.

Винен туризъм

Туристическият продукт на винения туризъм е алтернатива на масовата туристическа практика в съвременното. Виненият туризъм не се изчерпва само с посещение на туристите в лозето и избата и дегустация на произвежданото там вино. Той включва и всички други налични фактори в лозарската област като природни дадености, културни паметници, обичаи, традиции, свързани с лозата, виното и човека – производител и творец. Винарският туризъм е представление с участието на производителя на гроздето и виното и техните консуматори и ценители. Туристическият продукт е възможно да се реализира целогодишно. През пролетния и летния сезон алтернативният туристически продукт се структурира основно с прякото участие на туристите в земеделските дейности по обработка и отглеждане на лозовите насаждения. През есента туристическият продукт се базира на прякото ангажиране на туристите в прибирането и преработката на гроздето. Съхранението и дегустацията на готовата продукция определят целогодишната структура на туристическия продукт. В нашата страна подходът е възможно практически да се реализира, като се включат в маршрутите слабо посещаваните културно-исторически обекти или се предложат на туристите природни забележителности.

Приключенски туризъм

Това е една съвкупност от нови туристически практики, в която доминира общуването с природата и активното участие с определен физически ангажимент за туристите. Тази група от различни по сезонност и среда турове има своите най-големи привърженици сред младежите и хората работещи в стресова среда, за които общуването с природата и съчетанието му с определена активност или спорт е от изключително значение. Налице е и феномен на мода, но над всичко стои осъзнатата потребност да се пребивава активно сред природата. Това е и най-динамично развиващият се сегмент в световния туризъм. Най-често той се продава в пакет с услуги които представляват по същество селски туризъм, и има характеристиките на устойчивия туризъм. За такива активности/спортове се приемат: яхтинга, водното и речно кану, рафтинга (движение с надуваема лодка в бързи води), приключенското, планинското и шосейното колело, преходите на кон, определени видове джип-сафари, планинските преходи в различните им по трудност измерения и други.

ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН „МИГ – ЛЮБИМЕЦ– ИВАЙЛОВГРАД”

С оглед на своето географското положение, в съчетание с природни, културни и исторически дадености, територията на „МИГ - Любимец - Ивайловград” разполага със солидни предпоставки да се наложи като традиционна дестинация за алтернативните форми на туризъм – екологичен, културен, селски, опознавателен, приключенски, воден, ловен, винен и др. Територията на МИГ е наследник на древни цивилизации, оставили по тези земи изключително ценни художествени и архитектурни свидетелства за своето развитие и култура. Безспорно отличителни характеристики са и богатото биологично разнообразие, историческите забележителности, девствената природа и екологичната ѝ чистота. Много важен факт, предразполагащ развитието на туризма, е и богатата на културни и исторически ценности история на територията. Има останки от редица крепости, следи от най-стари селища и гробници.

1. Природни дадености на територията.

Като част от Източни Родопи – най-богатата на паметници на мегалитната култура от Тракийската епоха планина на Балканите, територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград” смесва в неделимо цяло - природа, култура и история. Мекият климат пък обуславя изключителното разнообразие на ендемични растителни видове и естествени местообитания на редки животински видове и птици. Голяма част от представителите на флората и фауната в Източните Родопи са защитени от закона, защото са или световно застрашени от изчезване видове, или се срещат единствено тук в България. Доказателство за богатото биологично и природно разнообразие е факта, че голяма част от територията на МИГ попада в обхвата на защитените зони по екологичната мрежа Natura 2000. Територията се характеризира с наличието на множество защитени местности и природни забележителности, част от които са:

✓ Защитена местност „Бакърлията” – разположена в землището на с. Йерусалимово, община Любимец, обявена с цел дългосрочно опазване популациите на световно и европейско застрашени видове земноводни, влечуги, птици, бозайници и растения и типични за Сакар планина местообитания и ландшафти.

✓ Защитена местност “Долната ова” е в землището на град Любимец, обявена с цел опазване на естествено находище на блатно кокиче. Това е едно от малкото останали находища в страната с площ от 20 ха. Блатното кокиче е с голямо икономическо значение. Използва се като суровина за добиване на алкалоида Галантамин, на чиято основа се произвежда уникалното българско лекарство за лечение на детски паралич - Нивалин.

✓ Защитена местност „Дупката“ в землището на град Ивайловград. Една от защитени територии в общината, обявена с цел опазване на находище на редки и защитени орхидеи и местообитание на прилепи в пещерата "Дупката". Тук се срещат 13 вида орхидеи, като защитени са двурогата и паяковидната пчелици, пърчовката и пирамидалният анакамптис. Специален интерес представляват и 4 вида прилепи от Световния Червен списък, установени в пещерата Дупката – голям, малък и южен подковоноси и пещерен дългокрил. Не е рядкост и откриването на фосили (вкаменелости). Местност Дупката е обявена за защитена местност през 1992г., и включва природна забележителност пропадна пещера.

✓ Местността „Меандрите на река Бяла“ е втората по големина защитена територия в Източните Родопи (1532 ха), обявена с цел опазване на уникален за България ландшафт с изключително разнообразие на редки и застрашени видове растения и животни. Обхваща

най-атраaktivната част от средното течение на Бяла река с красив комплекс от меандри (землищата на селата Железари и Меден бук, общ. Ивайловград), където са запазени едни от малкото у нас естествени гори от включения в националната Червена книга източен чинар и лиани. По видово богатство на пеперуди (над 100) районът се нарежда на второ място в България. В уникалните за Балканския полуостров водни екосистеми на Бяла река бе открит нов за науката вид риба–родопски щипок, наред с още 9, в т.ч. 4 балкански ендемита. Това е и едно от най-богатите на херпетофауна места в страната със 7 вида земноводни и 19 вида влечуги. Особена ценност представляват змиеокият гущер (единствено находище у нас), змията-червейница и каспийската блатна костенурка – видове от Червената книга на България, както и шипобедрената и шипоопашатата костенурки, фигуриращи в Световния Червен списък. Защитената местност е част от Орнитологично важно място “Бяла река” със световно природозащитно значение. От установените 94 вида птици, 56 имат европейско значение, като тук се срещат 6 от 9-те биомно ограничени вида за България, характерни за средиземноморската зона – испанско каменарче, голям маслинов присмехулник, червеногушо коприварче, малко черноглаво коприварче, белочела сврачка и черноглава овесарка. Районът е постоянно място за хранене и почивка на световнозаstraшения черен лешояд и едно от най-важните места в страната за гнездене на орела-змиар, късопръстия ястреб, малкия орел, чухала, горската чучулига, големия маслинов присмехулник и белочелата сврачка. Сред бозайниците специален интерес представляват 5-те вида прилепи, 3 от които са в Световния Червен списък (малък подковонос, воден ношник и гигантски вечерник), и видрата – защитен вид със световно значение. Предстои включване на защитената местност в границите на новия Природен парк “Източни Родопи” (в процес на обявяване) и в общоевропейската екологична мрежа Natura 2000.

✓ „Хамбар дере“ е най-труднодостъпната защитена територия в Общината с площ 101 ха, обявена с цел опазване на комплекс от естествени крайречни горски формации, ксерофитни дъбови гори и местообитания на защитени и редки видове риби, земноводни, влечуги, птици и бозайници. Обхваща долното течение на река Хамбар дере преди вливането ѝ в Бяла река (землищата на селата Казак и Бял градец), чиито брегове са покрити от почти непрекъсната ивица девствени дъбови гори на възраст над 100 г. (благун, цер, космат дъб), съобщества на върба, елша, лиани и флористични видове с висок природозащитен статус. В запазените уникални водни екосистеми са установени 10 вида риби, в т.ч. 4 балкански ендемита, и 9 вида земноводни, а на сушата се срещат 11 вида влечуги, 43 вида птици, в т.ч. 19 гнездещи, и 5 вида прилепи. Особена ценност представляват видрата, шипоопашатата и шипобедрената сухоземни костенурки и прилепите малък и южен подковоноси, включени в Световния Червен списък. Районът е от изключителна важност и за опазването на каспийската блатна костенурка – защитен вид от Червената книга на България. Предстои включване на защитената местност в границите на новия Природен парк “Източни Родопи“.

✓ Най-малката защитена територия е местността “Ликана” (3 ха). Обявена с цел опазване на единственото открито в България находище на дивораствящата орхидея Дремников главопрашник. Известна като царството на орхидеите, “Ликана” привлича с впечатляващо богатство на редки растения, в т.ч. 15 вида орхидеи. Сред тях, наред с дремниковия главопрашник, специален интерес представляват двурогата, паяковидната и обикновената пчелици, пърчовката, недоразвитият лимодорум, пеперудо-цветният салеп и

пирамидалният анакамптис-защитени видове, които са с национално и европейско значение.

Уникална даденост за развитието на туризма на територията на МИГ е и разположението на най-дългия язовир в България – язовир Ивайловград – разположен на река Арда. Той е един от най-предпочитаните места за отмора сред свежестта на борова гора и прохладата на язовирната вода. Особено ценен ресурс за развитието на воден и риболовен туризъм е язовир Ивайловград, устието на който се намира на територията на община Ивайловград. Тук има условия за практикуване на различни водни спортове, като регати, риболов, гребни спортове.

2. Култура, история и социална среда.

С доказан туристически интерес и търсене на територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград” са следните културно-исторически обекти:

✓ Тракийски култов комплекс –“Глухите камъни”

Глухите камъни е един от най-големите тракийски култово-погребални комплекси от скални ниши в Източните Родопи. Намира се под връх Света Марина, над село Малко градище, на около 10 км от град Любимец. Възникнал е през ранножелязната епоха /XII-VI в.пр.Хр./ и е бил използван през античността и средновековието. Обектът е разположен върху четири скални масиви, разделени от дълбоки проломи. Централно място заема

изсечената в скалите гробница на виден представител на тракийската аристокрация. На запад от нея личат следите от втора недовършена гробница.

Двураменна, изсечена в скалата стълба, извежда до самото светилище. Според някои учени по нея е преминавало религиозно шествие до площадката на върха, където жреците са

извършвали своите свещенодействия. Пак там е изсечен и голям правоъгълен басейн служещ най-вероятно като водохранилище. Всички околни скали са осеяни със скални ниши, чийто брой надхвърля 200. По - голяма част от тях имат трапецовидна форма, но има и цилиндрично засводени. Счита се, че в многобройните ниши по скалите са били поставяни урни с праха на починали представители на по-нишето съсловие. Тракийския култово - погребален комплекс е бил ограден с крепостна стена от ломени камъни без спойка. Почитта на местното население към това свещено място е била толкова голяма и

трайна, че през късната античност, след като християнството е било прието за официална религия на Римската империя, през V в., на това свещено за траките място е бил построен християнски храм. От края на месец декември 2011г., Министерството на културата обяви „Глухите камъни“ за обект с „национално значение“. Предимството на този статут е, че като обект с такова значение, всеки бъдещ проект е с много по-голяма тежест и шансът за неговото финансиране по Европейски програми е много по-голям. Специалистите признаха, че границите и културната стойност на обекта са много по-големи от познатите до момента и той има изключителна културна стойност. Това бе и основната причина да се поиска такъв статут. Подхода е социализиран - има направени беседки с изградени до тях външни пещи и места за отдих, тоалетна и вратички за мини-футбол. Пътят е добре маркиран.

✓ **„Куш кая“ (от турски) или „Птичи камък“**

„Куш кая“ или „Птичи камък“ представлява огромна величествена скала, наподобяваща орел, намираща се на север от село Вълче поле, общ. Любимец. По време на разкопките извършени през 2005г., са разкрити останки от сгради, керамика и част от крепостен насип. По време на проучването са разкрити две жилища от късната бронзова и ранно желязната епоха и една укрепителна стена. На места проучените пластове достигат до 1.4 метра което свидетелства за продължително обитаване. Обитаемата площ е около 25 декара южно от Куш кая. По намерените артефакти археолозите установяват, че терена е бил обитаван през сравнително дълъг период от време, като най-силен интензитет на обитаването е установено през късната бронзова /XVI – XII в.пр.н.е./ и ранно желязната /X – V- в. пр.н.е./. Неговото интерпретиране като укрепено селище, на този етап от проучването изглежда най-вероятно и съответства на труднодостъпното му местоположение. Заедно с „ Глухите камъни“, скалата „ Птичи камък“ е обявена за защитена територия.

✓ **Мемориален паметник на връх Шейновец**

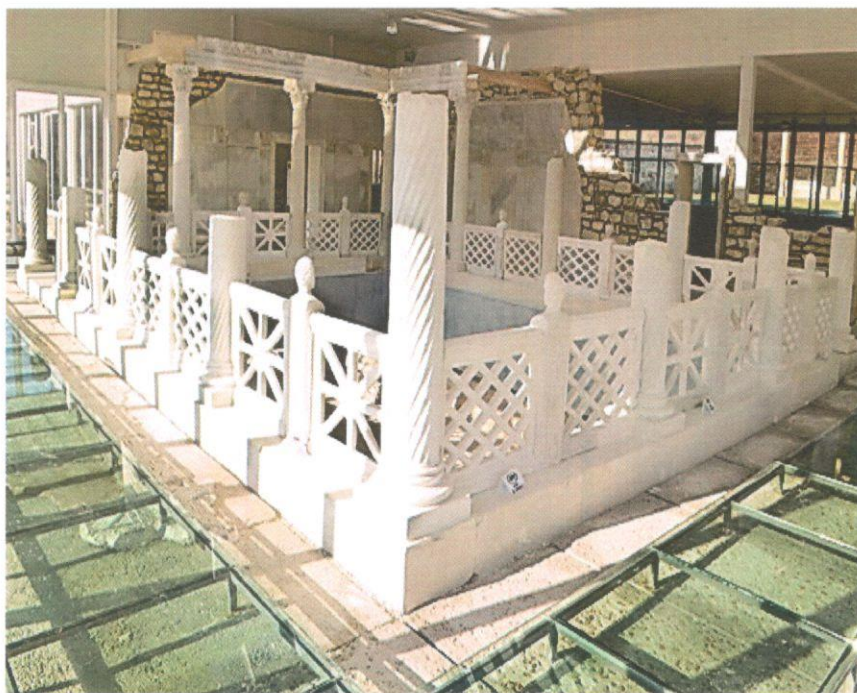
Връх Шейновец се намира североизточно от с. Вълче поле, общ. Любимец. Върха е известен сред местното население още и с турското име Курт кале - в превод "вълчата крепост". Тук на 13.10.1912г., става първото сражение в Балканската война. В него загиват охраняващи котата войници от Шейновския полк, дал името на върха. На самия връх има издигнат паметник в памет на загиналите. Днес на върха се издига телевизионна кула с височина над 100 метра, която се забелязва от далече. При хубаво и ясно време от върха се вижда Бяло море в Гърция. До върха може да се стигне с автомобил. Пътят е в сравнително добро състояние, на места е стръмен и доста тесен.

✓ **Антична вила "Армира"**

Антична вила „Армира“ се намира на 4км западно от Ивайловград. Била е открита при строителни работи за язовир през 1964г. Археологическите проучвания са проведени под научното ръководство на ст.н.с. д-р Янка Младенова, а по-късно и от ст.н.с. д-р Гергана Кабакчиева от Националния археологически институт, с музей при БАН. Античната вила е била издигната в долината на р. Армира, десен приток на р. Арда, през втората половина на I век сл. Хр. По името на реката е наречена вила „Армира“.

Красивата природа, плодородната земя и мекият климат са създавали отлични условия за живот. Вила „Армира“ е един от най-ранните и най-точно датирани вилни комплекси от римската епоха, проучени в България. Тя е изключителен

архитектурен паметник от преди 2000 години. Това е най-пищно украсеният частен дом (дворец) от римската епоха, разкрит в

българските земи. Вилата е била център на поземлено владение, основано от богатата тракийска аристократична фамилия. Разкопките на Голямата могила при с. Свирачи (общ. *Ивайловград*) през 2001-2002г., са допринесли изключително много за доказването на тракийския произход на основателите ѝ. Първият ѝ владетел е бил наследник на тракийски цар (базилевс). Той е получил за заслуги пред римската власт статут на римски гражданин и така е добил правото да създаде вилно стопанство, което е организирано още през 50~70-те години на I век сл. Хр., тоест само около двадесетина години след окончателното завладяване на Тракия от Рим. Мястото за изграждането на вилата (дома на собствениците) е било специално избрано. То отговаря на изискванията за подобни градежи, описани от древните римски автори Варон и Колумела, които казват, че една вила трябва да бъде построена до голям път, но не на самия път; в красива местност; близо до вода; на южен склон и най-важното до добри съседи. Римският начин на устройване на вилното стопанство и прилагането на архитектурата на римските дворци от Средиземноморието, не оспорва тракийския произход на нейните владетели и принадлежността им към тракийската аристокрация. Античната вила „Армира“ е била издигната на площ от 3600 кв. м. Върху тази площ са разположени жилищната сграда на собствениците със значителен брой различни помещения (спални, приемни, зала за пиршества, стаи за гости, работни дневни за жените, баня и др., като само на първия етаж те са били 22), оградени под формата на буквата “П” огромен открит басейн в средата – импловиум (11/7 м), както и градина за отдих и разходки. В югоизточния край на сградата е била построена и тераса, от която обитателите на вилата и техните гости са се наслаждавали на красивата природа, и реката. Този античен архитектурен ансамбъл съществувал от 50-70 години на I в. сл. Хр. до 378 година сл. Хр., когато е бил разрушен по време на Готската война. Тогава вилата е била опожарена след битката при Хандрианопол (дн. Одрин, Турция) на 9 август 378 година. Самият римски император Валент намира смъртта си от раните в битката, някъде край Хадрианопол.

Достъпа до антична вила „Армира“ се осъществява по асфалтов път и може да бъде посетена всеки ден от 9:00 до 17:00 часа. Има и Посетителски туристически център.

✓ Крепостта Лютица

Крепостта Лютица е най-добре запазената с изключително богат културен пласт българска средновековна крепост – една от най-големите в Източните Родопи, известна като “Мраморният град” и “Цитаделата на Калоян”. Обявена за археологически паметник на културата. Средновековната крепост "Лютица" се намира на около 6 км западно от квартал "Лъджа" на Ивайловград. В близост до нея се намира изоставеното днес село Рогозово. Археологическите проучвания започват през лятото на 2002г. Според специалистите крепостта е голям и богат средновековен град, разположен на площ от 26 дка. Дължината на изключително добре запазените крепостни стени е около 600 метра, 13 са крепостните кули. Археолозите откриват църква, която е съществувала от 13 до 16 век, обширен некропол, монети, мраморни детайли от антична базилика. През 2006 година при разкопките е открит гробът на един от епископите на средновековната епископия Лютица, обявена през 9 век за епископски център, подчинен на Константинополската патриаршия. Материалът, от който е изградена крепостта е мрамор, което обяснява защо в медийното пространство този паметник стана известен като „Мраморния град”. До скоро малко известна, крепостта „Лютица” днес привлича все повече туристи.

✓ "Голямата могила" край с. Свирачи (общ. Ивайловград)

„Голямата могила” е едно от най-впечатляващите погребални съоръжения в България от римската епоха и представлява внушителен могилен насип с правилна куполообразна форма (60 м диаметър и 18-20 м оригинална височина), стегнат в много здрав пръстен от уникална каменна конструкция – крепида, която пази свещеното пространство от външния свят. Освен култови функции, крепидата е имала и чисто техническо предназначение – да поддържа самия насип. В конкретния случай тя не е обикновена каменна ограда, а оригинално творение на древната архитектура, сравнимо по начин на изграждане с амфитеатрите и стадионите в римските градове, затова неотдавна получи статут на самостоятелен археологически паметник на културата с национално значение. Това монументално по своя характер съоръжение – единственото по рода си на Балканите, е сложна стъпаловидна конструкция от големи каменни блокове с дължина до 3,70 м, дъговидно изрязани по външната си страна и свързани един с друг чрез метални скоби, като образуват огромен кръг от прецизно напаснати елементи върху масивна основа. Каменният градеж на могилата е бил частично разрушен още в древността.

✓ Атеренски мост

На 7 км югозападно от квартал Лъджа, Ивайловград, на река Армира (наричана Атеренска в горното си течение), се намира късносредновековния Атеренски мост. Той е обявен за археологически паметник на културата с местно значение. В сегашния си вид съоръжението датира от XVI век, но съществуват предположения, че отук е

минавал дъвен римски път за Беломорието, а по-късно мостът е имал връзка и с укрепения град – крепост “Лютица”. Съоръжението е укрепено и реставрирано, и може да бъде използвано от туристите, решили да се изкачат пеш до крепостта “Лютица”.

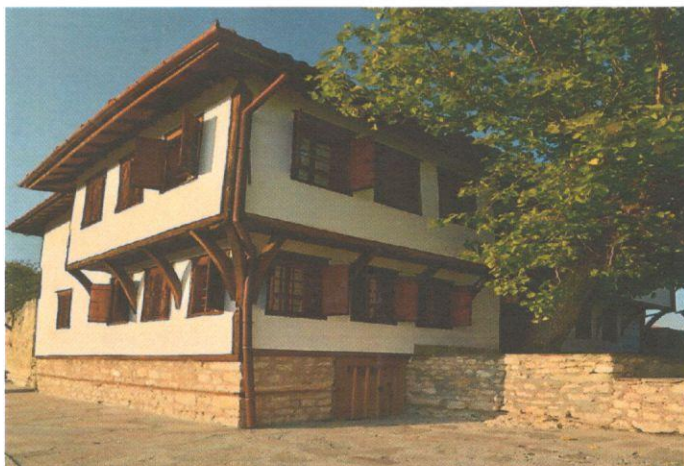
В близост до моста (1 км черен път по течението на р. Армира) се намира едно от най-атрактивните места за пикник в Ивайловград – Големият гьол. Край реката има изградена подходяща туристическа инфраструктура (2 маси, пейки и чешма със студена вода) с възможност и за по-големи мероприятия на поляната в съседство.

✓ **Тракийски долмени**

Тракийската гробница до село Плевун (на 2 км от селото), общ. Ивайловград е мегалитно гробно съоръжение от периода V – I век пр.н.е. Изграден е от големи цепени и грубо оформени гнайсови плочи, които са поставени вертикално в предварително подготвен изкоп на малко естествено възвишение. Долменът е последният открит до момента мегалитен тракийски паметник и е уникален като архитектура, защото съчетава в себе си както елементи от ранножелязната епоха, така и такива напомнящи за по-новите достижения на елинизма. Гробницата при Плевун притежава модерен за времето си план, характерен за монументалните гробници от V – III в. пр.н.е. Обектът е с обща дължина 7,5 метра и представлява правоъгълен двукамерен долмен с дромос, ориентиран в посока изток – запад. Има сложна структура състояща се от 4 части: коридор, предгробна камера, предверие и голяма гробна камера. От подхода към съоръжението е оформена своеобразна фасада от две вертикални заоблени отгоре плочи, които водят до входа. Входът най-вероятно се затварял с плоча и е води към дълъг 2,8 м. дромос със стени от дълги вертикални плочи. След нея следва тясно и късо предверие, след което се влиза в гробната камера. Спецификата на обекта е във факта, че предната камера е по-широка както от дромоса, така и от главната камера. По напречни размери долменът е сравнително малък, тесен, което също е необичайно. Долменът е с изключително сложен план, непознат сред проучените в България подобни паметници. Некрополът е бил използван многократно, но още в древността е бил ограбен. При направените разкопки са открити единствено керамични фрагменти и желязно сечиво. Долменът до село Плевун е обявен за паметник на културата с национално значение.

✓ **Общински музей Ивайловград**

Общински исторически музей Ивайловград е официално открит на 30.06.2009 г. Сградата, в която музея се помещава е сграда на бивша градска баня, която днес е реконструирана и преустроена. В музея са организирани 3 експозиции: "Археология", "История на града и района преди Освобождението" и "История след 1878 г.". В секция "Археология" са изложени артефакти, открити при археологическите изследвания в региона - керамика от античната вила "Армира", монети и части от тракийска погребална колесница от разкопките на могилата край село Свирачи, артефакти от крепостите "Лютица", "Родостица" и др. В секция "История на града и района преди Освобождението" са изложени различни експонати от XIX век, сред които пушки и пистолети от Руско-турската освободителна война, икони и архивни документи, свързани с живота и делото на войводите Яни Попов и Стамбол Димитров. В секция "История след 1878 г." могат да се видят предмети и документи, свързани с живота на местното население след Освобождението от Турско робство. Сред тях е и една уникална географска и историческа карта на България от 1913 г.

✓ Етнографски музей - Паскалева къща

Паскалевата къща в Ивайловград е един от най-ярките образци на традиционна градска бубарска къща от края на XIX в., обявена за архитектурен паметник на културата. Тя е реставрирана и в нея се помещава местният етнографски музей, представящ традиционния бит и поминък в ивайловградския край през Възраждането. Къщата има

каменна основа, изградена е от кирпич с глина и измазана с вар, като в миналото приземният етаж е изпълнявал стопански функции, а двата етажа над него са били със смесено предназначение: т.нар. къщи са стаи за живеене, а големия бубарски салон – феят е използван за отглеждане на буби и посрещане на гости извън активния сезон. Понастоящем етнографската експозиция е уредена на основните два етажа и включва: традиционна дневна стая с огнище, място за хранене на фамилията (медна синия върху четириножник с възглавници за сядане на земята около нея) и работен кът на домакинята (чешало, хурка, чекрък и тъкачен стан), гостна стая с всички необходими атрибути, демонстриращи благосъстоянието на собствениците (бронзов мангал за отопление с дървени въглища, дървени миндери край прозорците с изящни домашно тъкани миндерлъци и покривки с бели дантели, дълбок долап за чеиза, масичка за сервиране на кафе със смокиново сладко, резбован иконостас, богато декорирана лампа с цветно стъкло от Одрин) и бубарски салон. На втория етаж са показани основните етапи в производството на копринени пашкули и характерни за района традиционни народни костюми. След обновяването ѝ, днес сбирката днес разполага с 11 нови експозиции, свързани с местния поминък и занаятчийство, от средата на XIX век – коларо-железарство, общарство, тъкачество, тютюнопроизводство, бубарство и редица други.

✓ Етнографският музей - село Лозен

Етнографският музей в село Лозен, община Любимец се намира в Народно читалище "Просвета" в центъра на селото (на стария площад). Етнографската експозиция разполага с около 250 експоната, разположени в една голяма експозиционна зала и една по-малка стая. Тук могат да се видят много предмети и уреди свързани с бита и културата на населението на село Лозен в миналото - тъкачен стан, рудан (чекрък), ръчен дарак, синия (софра), люлка за бебе, вайница (проходилка), уреди за месене на хляб, селскостопански инвентар, женски и мъжки носии от средата на XIX началото на XX век, килими, черги, месали, хасъри (рогозки), престилки, възглавници, торби, плетени дрехи, златни и сребърни украшения, монети. Освен да разгледат експонатите гостите могат да се запознаят с тяхната функция чрез провежданите демонстрации или като седнат сами и тестват как се е работило навремето с тези уреди.

✓ **Лъджански манастир** или **Ивайловградският манастир "Св. св. Константин и Елена"** е основан през XII в., а век по-късно е разцветът му, когато се превръща в митрополитски център. По време на османското робство манастирът е разрушаван на два

пъти, за да възкръсне през 1846г. От 1949г. Ивайловградската обител не е обитавана от монашеско братство, но всяка година на 8 септември, тук ежегодно се провежда събор с нощно бдение, тържествена литургия и курбан за здраве. В днешно време ивайловградският манастир е периодично действащ и представлява комплекс от църква, жилищна сграда и старинна чешма от 1846г. От стария манастирски комплекс е запазена само църквата, която представлява трикорабна псевдобазилика с изографисан по-късно иконостас (края на XIX в.) и вградени 8 медальона в олтара от по-ранен период. Интерес в храма представляват и резбованите свещници и полилеи, изработени от мрамор. Пред манастирските порти край стара чешма расте вековен чинар. В околностите на ивайловградския манастир могат да се види римската вила Армира, средновековния мост на река Армира, и крепостта Лютица, която е една от най-запазената планинска средновековна крепост в България.

✓ **Църквата „Св. Св. Константин и Елена” в с. Долно Луково** - построена в 1806 г., тя е най-старата възрожденска църква в Ивайловградския край. Специален интерес представляват дърворезбеният иконостас и оригиналните икони от началото на XIX в. – дело на самобитни местни майстори. Храмът е богато изписан с изразителни, повлияни от фолклора, стенописи (темперна техника) и се отличава с примитивна иконография. На източната страна, на височина 2 метра в градежа е вградена с тънки тухли цифрата 1806. Освен това пак там, с тънки тухли в най-издадената му част, е вграден кръст, което показва, че строежът е християнски. Над него, от бял мрамор, е вградено архангелчето. Освен това, на дясната стена на мъжкото отделение под картината на Страшния съд, е вградена мраморна плоча, на която на старогръцки са вписани годината 1806, март 16 и имената на ктиторите. Църквата представлява нискокаменна постройка с дължина 16м, широчина 6м и височина 2,20м. Тя е вкопана в земята и две стъпала водят до подовата ѝ част.

✓ **Възрожденската църквата "Св. Преображение Господне"** се намира в централната (старата) част на Ивайловград. Църквата е строена е през 1828г., на мястото на по-стар храм (престолния камък е от 1805г.). Фактът, че черквата е известна като "българската" дава основание да се приеме, че тя е строена от дарения на българи от Ивайловград (тогава Ортакъой, силно гърцизиран) и околните български села, които след това са се черкували в нея. Внушителна с размерите си, култовата сграда се отличава с рядко срещана планова схема, умело изграждане на обемно-пространствената композиция и майсторско изпълнение на архитектурните детайли и декоративна украса. В сегашния си вид представлява трикорабна псевдобазилика с една апсида от изток и камбанария, долепена до западната ѝ фасада. Църквата има два входа – от запад и от юг. Масивните ѝ стени са изградени от ломени камъни и варовикови квадрати, споени с хоросан. Църквата е лишена от стенописна украса, но за сметка на това намираме големи художествени стойности в нейните икони и дърворезбена декорация. Иконостасът, амвонът, владишкият трон и проскинариите за целувателни икони са изработени с великолепна ажурна дърворезба, с висока художествена стойност. Въз основа на използвания стил специалистите предполагат, че тукашната резба е дело на майстори от Дебърската художествена школа. Иконостасът в ивайловградската църква „Св. Преображение Господне“ е резбован в средата на XIX век. Страничният (южният) иконостас с иконите на светците – лечители на него са от 1849 г. Другите икони в храма също са изписани в средата на XIX век и са дело на гръцки майстори зографи. В

Държавен вестник бр. 41/1992 г. храмът е обявен за архитектурно-художествен паметник на културата от национално значение.

✓ **Църквата „Св. Атанасий“ в село Малко градище**, общ. Любимец е изградена в първата половина на 19 век и е един от първите православни храмове в района. Освещаването на храма се е състояло на 27.07.1844г., от гръцки митрополит. В тази църква е открито през 1862г., първото килийно училище, с което се поставя началото на една богата просветна дейност в селото. Църквата е обявена за паметник на културата с протокол на Националния институт за паметници и култура от 25.01.1977г.

✓ **Църквата „Св. Димитрий“ в село Йерусалимово**, общ. Любимец е една от най-старите в околията. Не се знае кога е построена, но от исторически данни, с които се разполага е видно, че е осветена през 1837г. от гръцки свещеник. От тогава до сега храмът не е затварял врати. Интерес предизвиква името на селото – Йерусалимово. То е единственото в Европа с това име, а на входа на селото през 2000 година е издигнат метален кръст, знак за дружбата между българското село Йерусалимово и светия град Йерусалим. Заради тази дружба, единствената асфалтирана улица в селото е улица „Палестина“, а на самата улица има чешма, изградена благодарение на палестински дарения. Най-старите следи от живот в землището на с. Йерусалимово датират от III-то хил. пр. Христа. Следи от тракийското селище е имало на запад от местността "Хисаря", "Юртя" и "Ортаборун", но най-внушителни са следите от периода на римското владичество, късната античност и българското средновековие. Заселването на селото на сегашното му място е станало в началото на 18 век като първоначално то се е казвало Булдункьой (намерено село). По-късно турците го наричат Хаджикьой (хаджийско село), защото двама жители на селото хаджи Митьо Колев и хаджи Жельо Тенев, са ходили на поклонение на Божи гроб в гр. Йерусалим. От 1906г., селото получава днешното си име Йерусалимово. Отличителна природна даденост на село Йерусалимово са множеството скални образувания.

3. Условия за спорт и рекреация.

Язовир Ивайловград

Със своите 36 км, язовир Ивайловград е най-дългият язовир в България. Построен е през 1964г., и има 64 км брегова ивица на територията на общините Любимец, Маджарово и Ивайловград. Язовирът е притегателен център за любителите на природата, водните спортове и разбира се - въдичарите. С откриването на летния риболовен сезон най-достъпните места около него се превръщат в малки къмпинги и биваци за кратък престой. За язовир Ивайловград

може да се каже, че е целогодишен, поради умерения, почти средиземноморски климат. Най-атраکتивен за язовир Ивайловград е риболовът на сом и шаран от брега или от лодка. Също така ловенето на други видове сладководна риба представлява незабравимо удоволствие, особено през пролетния сезон, когато рибата масово излиза в плитчините да търси храна. Язовир Ивайловград е третият язовир от водно-електрическата каскада “Арда” на река Арда. ВЕЦ „Ивайловград” е последното стъпало от каскадата, изградена на 13 км от град Ивайловград. Язовирът е един от най-живописните в България с голям потенциал за развитие на туризма и водните спортове. Ежегодно в началото на месец юни тук е финалът на Републиканската регата по кану-каяк.

Арда и Марица

През територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград” протичат две от най-големите и пълноводни реки в Южна България - река Арда и река Марица, характеризиращи се с богато рибно разнообразие. Разрешени за спортен риболов, поречията на реките предлагат широки възможности и чудесни условия за ловене и отмора. Риболовът е интензивен и атрактивен както през лятото, така и през зимата. Поречието на Марица разполага и с още едно голямо богатство - птиците. Тук могат да се видят жерави, гъски, лебеди, корморани, диви патици, чапли и десетки други видове защитени от закона редки пернати.

Възможност за спортни дейности предлагат и новоизградените през последните години спортни зали и площадки на открито в населените места на територията на МИГ, където има чудесни условия за тенис на корт, фитнес, футбол, волейбол и др.

4. Транспортна достъпност и условия за настаняване.

Пътната мрежа на територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград” е много добре развита. Важен транспортен коридор тук е международният път Е-80, свързващ Западна Европа с Близкия и Средния Изток (София – Свиленград – Истанбул). Същото направление има новооткритата автомагистрала „Марица”. Освен шосейният коридор от тук преминава и ж.п. линията от Западна и Централна Европа през София — Пловдив — Димитровград — Любимец за Свиленград, Истанбул и Близкия Изток. Изцяло обновения и електрифициран участък Пловдив — Свиленград подобри ж.п. транспорта на територията. Пътищата от републиканската и общинска мрежа са добре поддържани, обозначени със знаци, указателни и информационни табели, което спомага за лесната ориентация на посетителите в района. По отношение на автобусния обществен транспорт следва да се отбележи, че ежедневни автобусни линии, осъществяват връзката на региона със столицата и големите градове Пловдив, Стара Загора и Казанлък и областния център Хасково. Ежедневни автобусни линии, осъществяват връзката и между повечето населени места на територията на МИГ.

По отношение на наличната туристическа база - средства за подслон и места за настаняване на територията на МИГ функционират седем хотела. В град Любимец това са хотел „Фантазия” и хотел „Марица”, а в Ивайловград – семеен хотел „Бор”, семеен хотел „Армира”, спа хотел „Луксор” , хотел „Св. Константин и Елена” и хотел „Букор Щепи Магнолия” (с. Мандрица). Няколко са и построените през последните години къщи и вили за гости, разположени в малките населени места, които приемат гости целогодишно.

На територията на община Ивайловград има изграден и постоянно функциониращ Туристически информационен център от юни месец 2012г. Същият е подчинен и функционира като звено към Общинския исторически музей в града. Структурата на ТИЦ-а

се състои от връзки с обществеността и екскурзоводи. Основните задачи са популяризиране и развитие на културни, исторически, археологически обекти; паметници на културата с национално и местно значение; участия в изложения; представяне и разработване на нови туристически маршрути и продукти; поддръжка и актуализация на собствен сайт и страници в социалните мрежи; осъществяване и поддържане на връзки и контакти със съседни ТИЦ-ове и туроператорски фирми с цел изработване на общи маршрути; изготвяне на вело- и екопътеки; анализ чрез анкети и въпросници на туристите посетили Ивайловград, с което се планират бъдещи рекламни стратегии, подобрява се обслужването; участия в национални и международни семинари, симпозиуми.

5. Съществуващи туристически дейности на територията на МИГ.

Съгласно Националната концепция за туристическо райониране на България, 2015г., утвърдена от Министъра на туризма, територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград“ попада в обхвата на два туристически района - туристически район „Тракия“ и туристически район „Родопи“, характеризиращи се развитието на следните основни видове туризъм: културно-исторически и фестивален, селски, винен, приключенски, религиозен и екотуризъм.

Туристическа дестинация Любимец – Ивайловград предлага типичните съчетания между трите основни форми на алтернативния туризъм:

✓ културен туризъм – с кулинарен, планински туризъм и фестивален/ събитийен туризъм;

✓ еко туризъм – с планински, кулинарен и културен туризъм;

✓ селски туризъм – с кулинарен, планински и винен.

Туристически услуги се предоставят изключително на място от Туристическия информационен център Ивайловград и от обектите за настаняване – семейни хотели и селски къщи. В допълнение към основния туристически продукт, туристическа дестинация Любимец – Ивайловград предлага също и набор от допълнителни туристически продукти и услуги, като:

- *Традиционни занаяти - Таханджийство.* На 20 минути пеша на юг/югозападно от центъра на град Ивайловград се намира единствената в региона автентична действаща работилница за производство на сусамов тахан – високо-хранителен продукт, който в комбинация с мед наподобява течен шоколад и се прилага много успешно от народната медицина за лечение на стомашно-чревни заболявания. Сусамът е традиционна култура за Ивайловградско и от векове се използва като основна суровина за извличане на растително масло. До средата на ХХ в. преработването на неговите семена в сусамов шарлан и тахан се явява един от традиционните местни занаяти (яхнаджийство) с главни центрове Мандрица, Долно Луково, Пелевун и Ивайловград, където е имало около 10 яхни. Посещение на таханджийницата с демонстрация производството на сусамов тахан, дегустация на тахан с мед (популярно като местна виагра) и домашни сусамки с възможност за закупуване на екопродукти от сусам (тахан, печен сусам и сусамки, както и специални рецепти за приготвяне).

- *Тур “Вино и кухня”.* Специализиран тур “Вино и кухня” с посещение на винарска изба и с възможност за запознаване с целия производствен процес и тематична беседа; дегустация на червени и бели вина от Ивайловградския район с традиционни местни мезета; гроздобер с възможност за дегустация на различни видове десертно грозде (15-30

септември). Важно е да се отбележи, че през територията на Любимец и Ивайловград преминава един от естествено формираните основни винени маршрути на територията на България: „Тракийският път на виното или Пътят на Дионисий”. Началото на този маршрут е с. Ракиново, Пазарджишко. Продължението на маршрута е през следните селища: – с. Костадиново, Септември, Пазарджик, Пещера, Стамболийски, Перушица, с. Брестовица, с.Първенец, Пловдив, Асеновград, с. Поповица, с. Искра, Хасково, с. Стамболово, Харманли, Любимец, Свиленград, Ивайловград. Крайната точка е Перперикон, Кърджалийско. Линейността на маршрута е 322 км. Традиционно всяка година се отбелязва празника на виното – Трифон Зарезан. Протича с тържествен водосвет, традиционно зарязване на лозята и конкурс за най - хубаво вино с богата културна програма.

- *Диви каракачански коне в село Костилково* – стадото диви каракачански коне от 2011г., живее край село Костилково, югозападно от Ивайловград. До селото се достига през село Плевун. Конете пасуват естествено, като поддържат мозаечния ландшафт на Източните Родопи. Те пасат това, което става за ядене, и по този начин запазват частите на екосистемата – тревни, храсти и горска растителност. Запазвайки екосистемата, се опазва и биоразнообразието, което живее във всяка една нейна част. Ето така конете съвсем естествено се грижат за биоразнообразието на Източните Родопи. Освен, че се грижат за природата, конете са от рядката порода каракачански коне и са туристическа атракция.

- *Демонстрация “Пътят на сиренето” в село Плевун* – на табелката на селото пише Плевун, но сред местните може да се чуе като Пелевун. На гостите се „показва” пътят на сиренето от овцата до масата. По традиционна технология овчето мляко се превръща във вкусно сирене.

- *Кукерски фестивал* – кукерският фестивал е единственият в Източните Родопи. Както виното, така и кукерският фестивал в кв. Лъджата в Ивайловград води своите корени още от тракийско време. Чества се в деня на Сирни Заговезни. Кукерите носят много символика за ивайловградчани. Задачата на кукерите е да изгонят безплодието и студа и да приветстват плодородието и добрата земеделска реколта. Те подскачат, за да накарат житото да расте високо; търкалят се по земята, за да се заредят със силата ѝ; дрънчат със звънци и хлопките, за да стряскат и прогонват лошите сили. Националните и традиционни празници, чествания и юбилеи са основното съдържание на ежегодния културен календар на територията на „МИГ-Любимец-Ивайловград”.

- *Екопътека „Ивайловград – Лютица”*. Дължината на екопътеката е 7 км, а продължителността на похода 4,30 часа, при денивилация от 90 до 567 метра, през хълмовете и горите на Източните Родопи.

- *Екопътека „Плевун – Меден бук – Бяла река”*. Дължината на екопътеката е 8,2 км, а продължителността на похода 3 часа, при денивилация от 297 до 96 метра.

В допълнение на оценката на туристическия потенциал на територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград” е направен SWOT – анализ на възможностите за развитие на селски и друг алтернативен туризъм представен по-долу:

SWOT – анализ

Силни страни	Слаби страни
- <i>Благоприятни физико-географски дадености - мек климат, красива и</i>	- <i>Недобре развит туристически продукт като цяло;</i>

Секторен анализ

„Възможности за развитието на селски и друг алтернативен туризъм на територията на МИГ – Любимец - Ивайловград”

<p>екологично чиста природа, богата флора и фауна с изключително биоразнообразие, наличие на множество природни забележителности;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Богатото културно-историческото наследство, включващо архитектурно-исторически паметници от античността и средновековието, археологически ценности, паметници от епохата на Възраждането /манастири, стари къщи и църкви/, исторически места и др., особено подчертано за община Ивайловград; - Сравнително добре развитата мрежа от места за настаняване; - Наличието на богат културен календар; - Традициите в лозарството и винарството са фактор за развитие на винен туризъм. - Засилвацията се интерес към сектора: възраждане на традиционни занаяти, откриване на нови музейни сбирки, подобряване достъпа до туристически обекти, разработване на редица проекти в сферата на туризма и откриване на туристически информационни центрове, разширяване на рекламата на региона като туристическа дестинация; - Функциониране на Туристически информационен център – Ивайловград; - Голям брой села подходящи за развитието на селски туризъм, който няма сезонен характер; - Организиран се общоградски и селски чествания на празници, обичаи и ритуали, показващи запазени традиции и култура; - Чиста околна среда, съществуващи екопътеки. 	<ul style="list-style-type: none"> - Неразвитата мрежа от фирми за услуги и доставки в туризма; - Недостатъчно квалифициран персонал в сферата на туристическите услуги; - Ограничен достъп до някои от обектите на природното и културно наследство; - Слаба реклама и промотиране на туристическите обекти на територията; - Липса на достъпен и достатъчен финансов ресурс за инвестиции на ангажираните в туризма; - Местата, където потенциалът за развитие на селски туризъм е най-голям, са с влошена възрастова и образователна структура на населението; - Липсва маркетингова стратегия за развитието на туристическия бранш;
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> - Възможност за реализиране на проекти за развитието на селски и друг алтернативен туризъм с финансовата подкрепа на стратегията за ВОМР; - Възможности за трансграничното сътрудничество с общини от Гърция и Турция. - Засилване на рекламата, като 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатъчно познаване и оценяване на възможностите за развитие на селския и другите форми на алтернативния туризъм; - Силна конкуренция в сектора на територията на страната; - Информационна недостъпност за туристическите обекти на територията

<p>маркетингово средство, за увеличаване на интереса и максималното използване на наличните ресурси за развитие;</p> <p>- Обединение на ресурсите и съгласувани действия за развитие на комплексен, разнообразен и конкурентоспособен туристически продукт - чрез регионално взаимодействие и допълване като алтернатива на местния „егоизъм”, който почти винаги е съпътстван от невъзможност да се предложи достатъчно атрактивен и качествен продукт.</p>	<p>на МИГ;</p> <p>- Отрицателен естествен прираст на населението на територията на МИГ.</p>
--	---

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да се каже, че връзката между туризма, околната среда и природните дадености е особено силна на територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград”. Така описаните туристически забележителности и сходни, и допълващи туризма дейности, дават сериозна предпоставка за обособяването на туристическа дестинация Любимец - Ивайловград, както и надграждането и разширяването на съществуващите туристически продукти и формулиране на нови, иновативни за региона. Задължително е да се разбере и в каква степен туризмът осигурява желаните икономически ефекти за извънградските области, а критериите за успешна бизнес стратегия се нуждаят от внимателно проучване.

В резултат на направените проучвания може да се направи изводът, че съществуват много добри възможности и предпоставки за развитие на селски и друг алтернативен туризъм на територията на „МИГ – Любимец – Ивайловград”, като фактор за регионално развитие, икономическо възстановяване, социален напредък и опазване на културното наследство.

За да станат обаче продуктите на селския и другите форми на алтернативен туризъм конкурентоспособни, е необходимо да се направи още много. Наличието на подходящи туристически ресурси само по себе си не е достатъчно. Въпреки, че в момента съществуват разнородни проблеми, в обозримо бъдеще те могат да се разрешат и смекчат до степен некасаеща развитието на туризма в региона. Необходими са изграждането на цялостна политика за подкрепа на района на национално ниво, както и усилия за реализирането ѝ от страна на местните власти и инициатива на местното население. Необходима е координация, взаимодействие и сработване на заинтересованите страни. В условията на конкурентен масов туризъм трябва да се намери подходяща форма за инвестиране и развитие на алтернативния туризъм – това е един от начините за социално-икономическо развитие на селските райони. За доброто обслужване са необходими образовани кадри и качествен мениджмънт, а за привличане на туристите - добра маркетингова стратегия и осигуряване на добро качество на услугите. Нужен е общ туристически продукт, предлагащ в комбинации алтернативните форми на туризма, който да бъде активно предлаган и прилаган.

Настоящия анализ е разработен в изпълнение на стратегия за Водено от общностите местно развитие на територията на общините Любимец и Ивайловград, подкрепена от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, чрез Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020г. Изготвянето на анализ на възможности за развитието на селски и друг алтернативен туризъм на територията на "МИГ – Любимец – Ивайловград" е част от одобрените дейности за популяризиране на стратегията за ВОМР на територията на нейното изпълнение, съгласно Заповед № РД 09-331 от 10.04.2017г., на ръководителя на УО на ПРСР 2014-2020г., за одобрение на дейности и разходи за 2017 г., по подмярка 19.4 «Текущи разходи и популяризиране на стратегията за Водено от общностите местно развитие» на сдружение „МИГ – Любимец – Ивайловград”.

Анализът има за цел да послужи на потенциалните бенефициенти по стратегията за Водено от общностите местно развитие, при оформяне на проектните идеи насочени към развитието на туризма, което да гарантира устойчивост на резултатите от изпълнението на стратегията на територията на „МИГ- Любимец – Ивайловград”.

Използвана литература и източници на информация:

1. *Общински план за развитие на Община Любимец за периода 2014-2020г.*
2. *Общински план за развитие на Община Ивайловград за периода 2014-2020г.*
3. *Областна стратегия за развитие на Област Хасково за периода 2014-2020г.*
4. *Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030г., Министерство на туризма.*
5. *Националната концепция за туристическо райониране на България, 2015г., Министерство на туризма.*
6. *Сборник доклади - Възможности и проблеми за развитието на алтернативните форми на туризъм в малките селища, Академично издателство при Център за евроинтеграция и култура на ВУЗК Пловдив, 2011.*
7. *Състояние и възможности за развитието на селския туризъм в България, гл. ас. д-р Теодора Ризова, Нов Български университет.*
8. *Анализ на географския и природен потенциал и социално-икономическите характеристики на територията на община Любимец и община Ивайловград.*
9. *Българска асоциация за алтернативен туризъм - <http://www.baatbg.org>.*
10. *Туристически информационен център Ивайловград - <http://ivaylovgradtravel.com>.*
11. *Министерство на туризма - <http://www.tourism.government.bg>.*
12. *Проект „Новото тракийско злато” – <http://newthraciangold.eu>.*